FEREASTRA DIN COLŢ A VĂRULUI MEU
E.T.A. HOFFMANN

Aceeaşi soartă l—a lovit pe bietul meu văr, ca şi pe celebrul Scarron[1]. Din pricina unei boli îndărătnice nu—l mai slujesc nici pe el picioarele, aşa că n—are alt chip să se mişte, decît să se tîrască din pat pînă la jilţul căptuşit cu perne şi de la jilţ în pat, ajutîndu—se cu o cîrjă solidă şi de braţul energic al unui invalid morocănos care face pe infirmierul numai atunci cînd are gust. Şi mai este încă o asemănare între vărul meu şi franţuzul acela care, deşi n—a scris prea mult, a izbutit să încetăţenească în literatura franceză un gen de umor, aparte, cu totul în afara făgaşului obişnuit al spiritului francez. Ca şi Scarron, vărul meu se îndeletniceşte şi el cu meşteşugul scrisului; ca şi Scarron este înzestrat şi el cu o minte deosebit de vioaie, făcînd minunate glume pline de umor, în felul lui propriu. Însă, spre cinstea scriitorilor germani, trebuie să remarcăm că n—a găsit niciodată cu cale să—şi aromatizeze bucatele picante cu *asa foetida*[2]**,** pentru a gîdila papilele gustative ale criticilor săi germani, care nu digeră prea bine aşa ceva. Lui îi ajunge mirodenia nobilă care stimulează şi întăreşte totodată. Scrierile sale sînt căutate; probabil că sînt bune şi pline de haz; eu nu mă pricep. Conversaţia cu vărul meu mă înviora atît

---

[1] *Paul Scarron* (1610—1660), scriitor francez, autorul vestitului *Roman comic,* pe care E.T.A. Hoffmann îl citise.
[2] Plantă umbeliformă din Persia, cu miros respingător, dar care fabrică un soi de lapte foarte gustos. Aici se face aluzie la expresiile cu dublu înţeles, frivole, întîlnite în romanul lui Scarron.

de mult, încît găseam că—i mai plăcut să—l ascult vorbind, decît să—l citesc. Dar tocmai mania invicibilă de a scrie a adus o cumplită nenorocire pe capul bietului meu văr; boala atît de grea nu izbutea să ţină în frîu tumultul fanteziei care, în adîncul fiinţei lui, continua să lucreze, dînd naştere la lucruri mereu şi mereu noi. Iată de ce îmi povestea fel de fel de istorii încîntătoare pe care, cu toate durerile ce îl chinuiau, le născocea mereu. Dar demonul rău al bolii închisese drumul pe care ar fi trebuit să meargă gîndul ca să se poată aşterne pe hîrtie. În clipa în care voia să noteze ceva, nu numai că degetele se împotriveau şi nu—i dădeau ascultare, ci şi gîndul se împrăştia şi pierea. Lucrul acesta îl făcu să se scufunde în cea mai neagră melancolie.

—Dragul meu! îmi spuse el într—o zi, pe un ton care m—a speriat; dragul meu, s—a isprăvit cu minei Mă văd ca acel pictor bătrîn şi smintit, care stătea cît era ziua de lungă în faţa unei pînze grunduite şi întinse pe cadru, lăudînd, faţă de toţi cei ce veneau să—l vadă, nenumăratele frumuseţi ale tabloului extraordinar, terminat chipurile. Renunţ la viaţa activă şi creatoare ce izvora din mine şi, luînd o formă exterioară, se împrietenea cu lumea dinafară mea! Spiritul meu se va retrage în chilia lui.

De atunci vărul meu n—a mai vrut să fie văzut de nimeni, nici de mine, nici de altcineva. Invalidul cel bătrîn şi posac ne dădea afară încă din prag, răstindu—se şi mîrîind la noi ca un cîine rău.

Trebuie să spun că vărul meu stă sus de tot, în nişte cămăruţe scunde. Aşa—i obiceiul scriitorilor şi al poeţilor. Ce importanţă are tavanul scund? Fantezia îşi ia zborul şi—şi clădeşte o boltă înaltă, scînteietoare, pînă în slăvile albastre ale cerului. De aceea, aidoma unei grădini închise între patru ziduri înalte, cu latura numai de zece picioare, cămăruţa poetului nu e nici lungă, nici largă, în schimb are o înălţime impunătoare. în afară de asta, locuinţa vărului meu se află în cartierul cel mai frumos al Capitalei, anume in piaţa principală. Această piaţă e înconjurată de clădiri somptuoase şi în mijlocul ei străluceşte teatrul — o clădire colosală, genial concepută. Casa în care locuieşte vărul meu se află la colţul străzii şi, prin fereastra unui mic cabinet", cuprinde dintr—o privire întreaga panoramă a acestei pieţe grandioase.

Era tocmai zi de tîrg cînd, croindu—mi drum prin mulţime, am coborît strada de unde se poate zări încă de departe fereastra din colţ a vărului meu. Nu mică mi—a fost mirarea cînd am văzut strălucind la fereastră preacunoscuta tichie roşie pe care vărul meu obişnuia s—o poarte în zilele lui bune. Ba mai mult! Cînd m—am apropiat, mi—am dat seama că vărul meu îşi pusese superbul lui halat varşovian şi trăgea tutun din luleaua de duminică. I—am făcut semn cu mina, am fluturat batista; pînă la urmă am izbutit să—i atrag atenţia asupra persoanei mele şi mi—a răspuns din cap cu prietenie. Mi s—a umplut sufletul de speranţe şi am urcat treptele ca o furtună; invalidul mi—a deschis uşa; faţa lui zbîrcită şi mototolită, care semăna de obicei cu o mănuşă udă, părea netezită de o rază de soare şi devenise o mutră mai omenească. Mi—a spus că domnul e în fotoliu şi că primeşte. Camera era dereticată; pe paravanul ce ascundea patul apăruse o coală de hîrtie pe care erau scrise, cu litere mari, următoarele cuvinte:
Et si male nune, non olim sic erit.[3]

Toate arătau incolţirea unei speranţe noi, trezirea forţelor vitale.

—Aha! exclamă vărul meu cînd mă văzu intrînd, aha, ai venit în sfîrşit; ştii că ţi—am dus dorul? Căci, deşi habar n—ai de operele mele nemuritoare, ţin totuşi la tine, pentru că eşti isteţ şi dacă nu chiar amuzant, cel puţin amuzabil.

Simţeam cum mi se roşesc obrajii la auzul acestui compliment din partea sincerului meu văr, care urmă fără să ţină seama de emoţia mea:

—Desigur, tu crezi că starea mi s—a ameliorat vădit, sau că am scăpat cu totul de boală. Cîtuşi de puţin. Picioarele mele sînt nişte vasali credincioşi, în revoltă faţă de capul stăpînului lor şi care nu vor să mai aibă nimic de—a face cu restul preţiosului meu cadavru. Asta înseamnă că nu mă pot mişca din loc şi că mă trag cît mai graţios de ici pînă colo cu roaba asta de fotoliu pe rotile, în timp ce bătrînul meu invalid fluieră cele mai melodioase marşuri din anii lui de război. Am însă o mîngîiere: această fereastră, unde pentru mine a răsărit din nou viaţa plină de culori şi unde mă simt aproape de viitoarea ei neistovită. Vino, dragul meu, şi priveşte afară!

M—am aşezat în faţa vărului meu, pe un taburet mic, care începea numai bine în dreptul ferestrei. Priveliştea era într—adevăr stranie şi impresionantă. Întreaga piaţă părea un furnicar de lume, atît de compact, încît puteai să juri că un măr aruncat în mijlocul mulţimii n—ar putea ajunge niciodată pînă jos,

---

[3] Şi chiar dacă acum îmi merge rău, într-o zi nu va mai fi aşa (lat.) Horaţiu, *Ode, Cartea a doua,* X.

pe pămînt. Cele mai variate culori luceau în bătaia soarelui, ca nişte pete mărunte, care făceau să mă gîndesc la o grădină de lalele legănate de vînt. Mărturisesc că priveliştea te atrăgea; de la o vreme devenea însă obositoare; unor persoane sensibile putea să le provoace chiar o uşoară ameţeală, asemănătoare acelei stări, destul de agreabile de altfel, prin care treci înainte de a te cuprinde visul. îmi explicam astfel plăcerea pe care i—o dădea vărului meu fereastra din colţ şi i—am spus şi lui acest lucru.

El îşi plesni însă fruntea cu palmele şi între noi se desfăşură următoarea conversaţie:

Vărul meu: — Ah, dragă vere! Acum îmi dau seama că în tine nu licăreşte nici cea mai mică scînteie de talent literar. Îţi lipseşte prima condiţie ca să poţi călca vreodată pe urmele vrednicului tău văr olog, adică îţi lipseşte ochiul care ştie să vadă cu adevărat. Piaţa asta nu—ţi apare decît ca viitoarea pestriţă şi ameţitoare a unei mulţimi ce se frămîntă într—o activitate fără rost. Ehei, prietene! Pentru mine ea înfăţişează spectacolul variat al vieţii burgheze şi mintea mea, ca un adevărat Gallot[4] sau un Ghodowiecki[5], concepe mii de schiţe, ale căror contururi sînt adesea destul de îndrăzneţe. Ridică—te! Vreau să văd dacă nu te pot face să cîştigi măcar primele elemente ale artei de a privi. Uită—te drept în faţa ta, jos în stradă; ţine binoclul meu; cred că ai observat persoana aceea îmbrăcată oarecum altfel decît pe la noi, purtînd pe braţ un coş mare de piaţă? E adîncită într—o discuţie cu negustorul de perii şi pare că pune la cale şi alte treburi domestice urgente, afară de cele în legătură cu hrana trupului.

Eu: — Da, am zărit—o. Are un văl galben ca lămîia care îi înfăşoară capul ca un fel de turban, după moda franţuzească. De altfel, atît chipul cît şi întreaga ei făptură arată limpede că e o franţuzoaică. O fi vreuna care, după ultimul război[6], a rămas aici, aranjîndu—şi straşnic afacerile.

Vărul meu: — Ai ghicit destul de bine. Pariez că bărbatul ei trage un venit frumuşel din vreo ramură a industriei franceze, aşa că nevastă—sa poate să—şi umple cu vîrf şi îndesat coşniţa cu toate bunătăţile. Iată, se afundă acum în mulţime. încearcă s—o urmăreşti în toate ocolurile fără s—o pierzi din ochi; vălul galben îţi luminează calea.

Eu: — Ia te uită cum acest far galben îşi croieşte drum prin îmbulzeală! A şi ajuns aproape de biserică. Acum tîrguieşte ceva la o tarabă... uite—o că a plecat... vai! am pierdut—o!... ba nu, a răsărit colo, la capătul pieţei, lîngă negustorii de păsări... a pus mîna pe o gîscă jumulită... o pipăie cu degete de cunoscătoare.

Vărul meu: — Bravo, vere. Dacă—ţi fixezi privirea pe un punct, vederea devine mai clară. Dar, în loc să—ţi predau fără nici un haz o artă ce nu se prea poate învăţa, prefer să—ţi atrag atenţia asupra unor lucruri amuzante care se petrec sub ochii noştri. Uite, o vezi pe cucoana aceea, acolo, io colţ, cum îşi croieşte drum cu amîndouă coatele ei ascuţite, fără să—i pese de mulţime?

Eu: — Ce înfăţişare năstruşnică: o pălărie de mătase a cărei lipsă de formă e atît de capricioasă încît sfidează orice modă, mai ales cu penele acelea multicolore care flutură în vînt; un pardesiu scurt, de mătase, care n—a mai păstrat nimic din culoarea originară, şi deasupra, un şal destul de arătos; garnitura de voal a rochiei de stambă galbenă îi ajunge pînă la glezne; ciorapi albăstrii; botine cu şireturi; în urma ei o slujnică impunătoare, cu două coşniţe, o plasă pentru peşte, un sac de făină. Doamne, Dumnezeule! ce priviri furibunde aruncă în jurul ei persoana asta îmbrăcată în mătase din cap pînă—n picioare, cu cîtă furie năvăleşte unde—i înghesuiala mai mare, cu cîtă sete apucă orice: zarzavat, fructe, carne; cum cîntăreşte toate din ochi, pipăie, se tocmeşte şi nu cumpără nimic.

Vărul meu:— Fiinţa asta care nu scapă nici o zi de tîrg este pentru mine „gospodina turbată". Trebuie să fie fata vreunui burghez bogat, poate a unui fabricant de săpun căreia vreun mic secretar intim a reuşit să—i obţină mîna, împreună cu zestrea anexată. Gerul n—a dăruit—o nici cu frumuseţe, nici cu graţie; în schimb toţi vecinii o socoteau fata cea mai harnică şi cea mai gospodină şi într—adevăr munceşte cu atîta înverşunare de dimineaţa pînă seara,încît l—a năucit pe bietul secretar intim căruia îi vine să—şi ia lumea în cap. Surlele şi trîmbiţele cumpărăturilor, comenzilor, micilor tîrguieli şi feluritelor nevoi ale gospodăriei sună neîncetat pe toate tonurile, făcînd din casa secretarului intim un fel de mecanism de ceasornic, care cîntă într—una o simfonie îndrăcită, compusă de însuşi Satana. Cam la fiecare a patra zi de tîrg o însoţeşte altă slujnică.

Sapienţi sat ![7] Ia te uită, grupul acesta, care tocmai se formează acum, ar merita să fie imortalizat de

---

[4] *Jacques Callot* (1592 — 1635), desenator şi gravor francez.
[5] *Daniel Nikolaus Chodowiecki* (1726 — 1801), pictor şi gravor german.
[6] Se referă la perioada războaielor napoleoniene.
[7] Celui avertizat, îi e de-ajuns (lat.).

creionul unui Hogarth[8]. Uită—te colo, la cea de a treia intrare a teatrului!

Eu: — Văd două femei bătrîne aşezate pe nişte scăunele scunde; toată marfa o ţin în faţă, în cîte un coş nu prea mare; una are de vînzare basmale colorate, de acelea care iau ochii proştilor; cealaltă are un vraf de ciorapi albaştri şi cenuşii şi fel de fel de împletituri de lînă. Şi—au aplecat şi şi—au apropiat capetele şi—şi şuşotesc la ureche; una din ele soarbe o cafeluţă; cealaltă pare să ii uitat ou totul de păhărelul de rachiu pe care tocmai voia să—l dea pe gît, atît de aprinsă este de subiectul conversaţiei. într—adevăr, două fizionomii care—ţi sar în ochi! Ce surîsuri drăceşti, ce gesticulaţie a braţelor lor uscate!

Vărul meu: — Cele două femei stau întotdeauna alături. Cu toate că negoţul uneia n—are a face cu al celeilalte şi deci n—ar trebui să dea prilej la neînţelegeri şi zavistie, pînă astăzi, totuşi, îşi aruncau pieziş priviri duşmănoase şi, dacă mă pot bizui pe experienţa mea de fizionomist, mai adăugau şi tot soiul de cuvinte batjocoritoare. Ia, ia priveşte, vere, cum din ce în ce devin un singur trup şi un singur suflet. Vînzătoarea de basmele oferă vînzătoarei de ciorapi o ceşcuţă de cafea. Ce—o fi însemnînd asta? Aha, ştiu! Acum cîteva minute o fată tînără, de o frumuseţe rară, să fi avut cel mult şaisprezece ani, cu o înfăţişare şi nişte maniere care vădeau buna—cuviinţă şi sfiala sărăciei, s—a apropiat de coş, atrasă de marfa bătătoare la ochi. I—a plăcut o basma albă cu margini înflorate, şi care, probabil, îi trebuia neapărat. în timp ce fata se tocmea, bătrîna folosea toate vicleşugurile artei negustoreşti, desfăşurînd basmaua şi făcînd să sclipească în lumina soarelui culorile ei ţipătoare. S—au înţeles asupra preţului. însă cînd sărmana fată şi—a scos mica ei avere din batista înnodată, şi—a dat seama că nu—i ajung banii pentru asemenea cumpărături. Cu obrajii aprinşi şi cu ochii plini de lacrimi fata s—a depărtat în mare grabă, în timp ce, rîzînd batjocoritor, bătrîna şi—a păturit basmaua şi a aruncat—o înapoi în coş, adăugind, bineînţeles, şi tot felul de expresii amabile. Dar, ce să vezi! cealaltă vrăjitoare o cunoaşte pe fată şi, spre desfătarea precupeţei celei dezamăgite, se pricepe să depene într—un fel de cronică scandaloasă de imoralitate, poate chiar şi de crimă, povestea tristă a unei familii scăpătate. Ceşcuţa de cafea este, fără îndoială, răsplata pentru calomnia grosolană şi neruşinată.

Eu: — Din tot ce imaginezi acum s—ar putea, dragă vere, să nu fie nici un cuvînt adevărat; totuşi, datorită probabil felului viu în care prezinţi lucrurile, cînd mă uit la cele două femei îmi pare atît de plauzibil tot ce—ai spus încît, vrînd—nevrînd, trebuie să cred că e aşa.

Vărul meu: — Înainte de a părăsi faţada teatrului, să mai aruncăm o privire la femeia aceea grasă şi blajină, cu obrajii plesnind de sănătate, care, cu linişte şi nepăsare stoică, stă pe un scaun de nuiele, cu mîinile vîrîte sub şorţul alb, în faţa unui vraf de mărfuri: linguri, cuţite şi furculiţe lucitoare, obiecte de faianţă, farfurii şi castroane de porţelan de formă demodată, ceşti de ceai şi căni de cafea, ciorăpărie şi mai ştiu eu ce încă — toate întinse pe nişte bucăţi de pînză albă, astfel încît marfa ei, adunată probabil de la nişte licitaţii nenorocite, formează un adevărat *orbis pictus*[9]. Dînsa ascultă oferta cumpărătorului fără să facă nici o schimă, ca şi cum nu i—ar păsa de fel dacă are să vîndă sau nu; se învoieşte cu preţul şi nu—şi scoate mîna de sub şorţ decît ca să primească banii, lăsînd să—şi ia clientul singur marfa cumpărată. E o precupeaţă calmă şi cumpănită, care va izbuti să pună ceva deoparte. Acum patru săptămîni n—avea altă marfă decît vreo jumătate de duzină de ciorapi scumpi de bumbac şi cam tot atîtea pahare. Afacerile ei cresc cu fiecare zi de tîrg şi faptul că nu şi—a adus un scaun mai bun şi—şi ţine, ca şi înainte, mîinile sub şorţ arată că are o fire echilibrată şi că norocul n—o face să devină trufaşă şi încrezută. Ce idee năstruşnică îmi trece deodată prin minte! Îmi imaginez un spiriduş poznaş ca acel de sub jilţul bigotei din desenul lui Hogarth[10], care aici s—ar strecura sub scaunul negustoresei şi, invidios pe norocul ei, ar tăia pe furiş picioarele scaunului. Buf! Femeia ar cădea peste sticlărie şi peste porţelanurile ei, sfîrşind astfel cu negustoria. Ar fi, cum s—ar zice, un faliment, în adevăratul înţeles al cuvîntului.

Eu: — Într—adevăr, dragul meu, m—ai învăţat să văd mult mai clar. Rotindu—mi privirea peste mulţimea învolburată şi pestriţă, zăresc ici—colo fete tinere care, însoţite de bucătărese curat îmbrăcate, purtînd atîrnate de braţ coşuri încăpătoare, străbat piaţa tîrgului şi cumpără cele trebuincioase pentru nevoile gospodăriei. îmbrăcămintea aleasă a acestor tinere, întregul lor fel de a fi arată limpede că fac

---

[8] *William Hogarth* (1697 — 1764), gravor englez ale cărui lucrări satirice sînt pline de spirit critic.

[9] Lumea în imagini (lat.). Referire la lucrarea pedagogului ceh *J.A. Comenius (Komensky)* (1592 — 1670), care, prin cartea lui intitulată *Orbis victus,* caută să înveţe prin imagini în loc de cuvinte.

[10] Se referă la gravura lui Hogarth *Credulitate, superstiţie şi fanatism.*

parte din înalta burghezie. Cum se poate că vin chiar ele la piaţă?

Vărul meu: — Foarte simplu. De cîţiva ani încoace a devenit un obicei ca pînă şi funcţionarii superiori de stat să—şi trimită fiicele la piaţă ca să înveţe în chip practic acea parte a menajului care priveşte cumpărarea alimentelor.

Eu: — Un obicei într—adevăr vrednic de toată lauda, care, în afară de folosul practic, trebuie să ducă şi la dezvoltarea spiritului gospodăresc.

Vărul meu: — Crezi? în ceea ce mă priveşte, sînt convins că e tocmai pe dos. Ce alt scop ar putea avea obiceiul de a tîrgui tu însuţi, decît să te încredinţezi de calitatea mărfii şi de preţurile reale? Calitatea, aspectul şi toate însuşirile unei legume bune, a unei cărni proaspete etc. le învaţă o gospodină tînără foarte uşor pe altă cale, iar economia neînsemnată, împiedicînd aşa—numita ciupeală de la coşniţă, care nici măcar nu se realizează, căci însoţitoarea are mijloace sigure să se înţeleagă cu negustorii, acea economie nu compensează dezavantajele ce le poate aduce vizitarea pieţei. Niciodată nu mi—aş expune fata, de dragul cîtorva pfenigi, primejdiei să audă, în mijlocul gloatei grosolane, cuvinte necuviincioase, sau să înghită glumele fără perdea ale vreunui mojic sau ale unei muieri necioplite. Unde mai pui că pentru anumite manevre ale tinerilor amorezi, unii călări, în uniforme albastre, alţii pedeştri, în tunici galbene, cu guler negru, piaţa e locul... Dar priveşte, priveşte! Ce zici de fata aceea care se apropie dinspre pompa de apă, în tovărăşia unei bucătărese în vîrstă? Ia binoclul meu, dragă, ia binoclul!

Eu: — O, ce fiinţă încîntătoare! Graţia şi gingăşia în persoană. Dar îşi ţine ruşinoasă privirile în pămînt... calcă sfios, şovăielnic, lipindu—se speriată de însoţitoarea sa, care îi croieşte drum luînd cu asalt zidul mulţimii; o urmăresc... acum bucătăreasa s—a oprit lîngă coşurile cu zarzavat... tîrguieşte ceva... o trage pe fată de mînă; cu faţa pe jumătate întoarsă, mînuţa scoate repede bani din pungă şi i—i dă, bucuroasă să termine cit mai repede. ...Nu pot s—o pierd din ochi, mulţumită şalului ei roşu. ... Amîndouă par să caute ceva... În sfîrşit! Se opresc lingă o femeie care vinde zarzavaturi deosebit de bune, în nişte coşuri elegante. Toată atenţia fetei aceleia minunate este atrasă de un coş cu cele mai frumoase conopide; copila alege singură una şi o pune în coşniţa bucătăresei... Uite, neruşinata! ...O scoate din coşniţă, o pune înapoi în coşul precupeţei şi alege alta, în timp ce, din felul cum îşi clatină capul împodobit cu o bonetă de dantele, se vede că o copleşeşte de mustrări pe biata fată care se încumetase pentru întîia oară să fie independentă.

Vărul meu: — Ce sentimente îţi închipui că încearcă tînăra aceasta din care vor să facă cu de—a sila o gospodină, lucru cu totul împotriva gingăşiei ei sufleteşti? O cunosc pe această fată fermecătoare; e fiica unui înalt consilier de la Finanţe, o fiinţă sinceră, lipsită de orice afectare, plină de feminitate, cu judecata sigură şi tactul delicat, propriu femeilor de acest fel... Oho! ia uite, vere! Nici nu se putea o coincidenţă mai fericită. De după colţ tocmai vine opusul acestui tablou. Ce zici de fata astălaltă?

Eu: — O, ce siluetă drăguţă şi subţirică!... Tînără... sprintenă... cu privirea dîrză şi sigură de sine... Pentru ea, pe cer străluceşte totdeauna soarele şi văzduhul răsună de muzică... Cu cîtă îndrăzneală şi nepăsare îşi taie drum prin desişul mulţimii... Slujnica, fata aceea care vine în urma ei cu coşul, pare să fie de aceeaşi vîrstă şi se vede că între ele domneşte o oarecare cordialitate... Domnişoara poartă lucruri tare drăguţe... şalul e modern... pălăria potrivită cu toaleta de dimineaţă... rochia e croită cu gust... toate—s drăguţe şi cuviincioase... Dar vai! ce—mi văd ochii? Domnişoara e încălţată cu pantofi albi de satin. Cu pantofi vechi de bal la piaţă!... De altfel, cu cît o privesc mai mult, cu atît mă izbeşte o anumită ciudăţenie, pe care n—o pot exprima prin cuvinte... E drept că, după cît se pare, îşi face cu multă grijă cumpărăturile; alege mereu, se tîrguieşte, vorbeşte, gesticulează, cu o vioiciune care aproape că merge pînă la o agitaţie exagerată; mie mi se pare însă că se gîndeşte şi la altceva, în afară de tîrguielile pentru gospodărie...

Vărul meu: — Bravo, dragul meu, bravo! Privirea ţi se ascute, după cît bag de seamă. Numai că, în ciuda îmbrăcămintei cuviincioase, chiar dacă n—ai ţine seamă de sprinteneala întregii sale făpturi, pantofii de satin alb purtaţi la piaţă ar fi trebuit să—ţi trădeze că micuţa domnişoară face parte din corpul de balet sau, în general, din lumea teatrului. Ceea ce urmăreşte nu va întîrzia, poate, să se vădească... Aha! am ghicit bine! Priveşte, te rog, ceva mai la dreapta, în susul străzii, şi spune—mi pe cine vezi pe trotuarul din faţa hotelului, unde nu—i îmbulzeală?

Eu: — Văd un tînăr înalt şi zvelt, în tunică galbenă, cu guler negru şi nasturi de metal. De sub un chipiu mic, roşu, cu firet de argint, se revarsă plete negre, frumoase, deşi cam prea bogate. Mustăcioara neagră ce—i împodobeşte buza de sus scoate şi mai bine în evidenţă expresia feţei lui palide, de o

frumuseţe virilă. Are o mapă la subsuoară — nu încape îndoială că e un student care tocmai se duce la cursuri; dar iată cum a prins rădăcini acolo, cu privirea pironită asupra pieţei, uitînd de cursuri şi de toate din jurul lui.

Vărul meu: — Aşa—i, dragă vere. Toată atenţia lui este concentrată asupra micii noastre actriţe. Iată, însă, că a sosit clipa; tînărul se apropie de fructăria cea mare, unde marfa e expusă în grămezi ademenitoare, şi pare să întrebe de nişte fructe care, din întîmplare, lipsesc. E cu neputinţă ca un prînz bun să se sfîrşească fără fructe la desert; prin urmare, actriţa noastră trebuie să—şi încheie tîrguielile la fructărie. Un măr rotund şi rumen îi alunecă jucăuş din minuţă... uniforma galbenă se apleacă, îl ridică... o reverenţă uşoară şi graţioasă din partea micii zîne de la teatru... şi iată conversaţia în toi; sfaturi şi ajutor reciproc la alegerea destul de grea a unor portocale încheagă definitiv o prietenie care s—a legat, desigur, încă înainte, cînd şi—au dat această dulce întîlnire şi care, nu mai încape vorbă, se va repeta şi pe viitor în tot felul de variaţii...

Eu: — Acest fiu al muzelor poate să facă ochi dulci şi să aleagă portocale cit o vrea; pe mine nu mă interesează, cu atît mai mult cu cît la colţul acela al faţadei teatrului, unde florăresele îşi aşteaptă muşteriii, a apărut din nou îngerul acela de fată, încîntătoarea fiică a consilierului secret.

Vărul meu: — Spre florile acelea nu—mi prea place să mă uit; am eu motivele mele. Florăreasa care ţine soiurile cele mai alese şi mai frumoase de garoafe şi trandafiri, precum şi alte plante mai rare, este o fată drăgălaşă şi cuminte, însetată să—şi cultive mintea; îndată ce negoţul îi lasă o clipă de răgaz, citeşte cu lăcomie cărţi a căror copertă arată că fac parte din marea oaste estetică a lui Kralowski[11], oaste ce răspîndeşte biruitor lumina spirituală pînă în cele mai depărtate colţuri ale capitalei. O florăreasa care citeşte este pentru un scriitor o privelişte irezistibilă. De aceea, mai de mult, cînd s—a întîmplat să trec pe lîngă coşurile de flori — şi în zilele cînd nu—i tîrg florile sînt expuse la vînzare — am rămas uimit locului, cînd am văzut—o pe fiorăreasa citind. Şedea sub o adevărată boltă de muşcate, cu cartea deschisă pe genunchi şi cu capul sprijinit în palmă. Eroul se afla pesemne într—o mare primejdie sau era tocmai un moment culminant al acţiunii, căci obrajii fetei se îmbujoraseră, buzele îi tremurau; părea ruptă cu desăvîrşire de tot ce era în jurul ei. Am să—ţi mărturisesc fără nici o reticenţă, dragă vere, ciudata slăbiciune a unui scriitor.

Întîi am rămas pironit locului, apoi am început să—i dau tîrcoale, îmboldit de curiozitate. Ce putea să citească fata aceea? Eram în întregime stăpînit de acest gînd. Amorul meu propriu de scriitor se trezise, gîdilat de presupunerea că vreuna din operele mele o transportase pe fată în lumea fantastică a visurilor făurite de mine. Pînă la urmă mi—am luat inima în dinţi, m—am apropiat şi am întrebat de preţul unor garoafe care se aflau tocmai în rîndul din fund. În timp ce fata îmi aducea ghiveciul, am luat cartea deschisă, întrebînd: „Ce citeşti, copilă dragă?" O, Doamne! Era într—adevăr un opuscul de—al meu. Fata aduse florile şi—mi spuse un preţ moderat. Puţin îmi păsa însă de flori şi de tulpini de garoafe! în clipa aceea fata era pentru mine un public mult mai preţios decît toată lumea de vază din întreaga capitală. Cuprins de emoţie şi înflăcărat de cele mai încîntătoare simţăminte ca autor, am întrebat—o, cu o nepăsare prefăcută, cum îi place cartea. „Tii, dragă domnule, mi—a răspuns fata, e o carte nostimă de tot! La început te cam zăpăceşte, dar după aceea zici că eşti chiar acolo."

Spre marea mea uimire, fata mi—a povestit limpede şi pe înţeles cuprinsul micului basm, încît mi—am dat seama că—l citise de mai multe ori; mi—a repetat că e o carte nostimă de tot, care a făcut—o cînd să rîdă din toată inima, cînd să se întristeze pînă la lacrimi. M—a sfătuit ca, în cazul cînd nu aş fi citit—o încă, să iau după—amiază volumul de la Kralowski, căci tocmai în după—amiaza aceea ea se ducea să schimbe cărţile. Ei, acuma trebuia să dau lovitura cea mare. Cu privirile în pămînt, cu glasul dulce ca mierea de Hybla[12], cu zîmbetul fericit al unui autor în culmea beatitudinii, am şoptit: „Iată—l, îngerul meu, pe autorul care ţi—a prilejuit atîta plăcere; iată—l în faţa ta,, în carne şi oase". Fata m—a privit fără să scoată un cuvînt, cu ochii mari şi gura căscată. Am luat asta drept dovada neţărmuritei uimiri, a unei bucurii aproape vecină cu spaima, pricinuită de apariţia neaşteptată, în mijlocul muşcatelor, a geniului sublim a cărui forţă creatoare produsese o asemenea operă. „Poate că, m—am gîndit eu, văzînd că expresia de pe chipul fetei rămîne neschimbată, poate că nici nu—i vine să creadă în întîmplarea fericită, care l—a adus atît de aproape de ea pe celebrul autor al cărţii." M—am

---

[11] *F. Kralowski* avea o bibliotecă de împrumut la Berlin.

[12] Localitate lîngă Megara, în Grecia, renumitei pentru mierea sa.

străduit dan răsputeri să—i demonstrez că eu şi acel autor eram una şi aceeaşi persoană, dar fata devenise parcă o stană de piatră şi din gura ei nu ieşea decît: „Hm!... aşa... zău, zău!" Dar ce să—ţi mai descriu în amănunt ruşinea de care am fost cuprins în clipa aceea. Mi—am dat seama că fata nu se gîndise niciodată că acele cărţi pe care le citeşte trebuia, mai întîi, să fie născocite. Noţiunea de scriitor, de autor, îi era cu totul străină şi sînt sigur că, dacă aş fi insistat, ar fi ieşit la iveală naiva şi copilăroasa credinţă că bunul Dumnezeu face cărţile să crească precum, de pildă, ciupercile.

Descurajat, am întrebat—o încă o dată de preţul garoafelor. În vremea asta fetei se vede că îi venise în minte o altă idee nedesluşită despre felul cum se întocmesc cărţile, deoarece, cînd i—am numărat banii, s—a interesat cu candoare şi pe un ton firesc, dacă eu făceam toate cărţile domnului Kralowski. Ga fulgerul am dispărut cu ghiveciul meu de garoafe în braţe.

Ea: — Dragul meu, asta se cheamă vanitate de autor pedepsită. În timp însă ce tu povesteai această întîmplare tragică, eu nu mi—am luat ochii de la favorita mea. Abia cînd a ajuns în dreptul florilor, demonul trufaş al bucătăriei i—a lăsat libertate deplină. Bucătăreasa cea posacă şi—a pus jos coşniţa încărcată, ca să se dăruiască plăcerii de nedescris a conversaţiei cu alte trei tovarăşe de breaslă; în vremea asta, ba îşi încrucişa braţele dolofane pe piept, ba şi le punea in şolduri, după cum părea să—i dicteze manifestarea retorică a vorbirii şi, în pofida sfaturilor din *Biblie,* cele spuse nu se mărgineau la da, da şi nu, nu. Ia te uită ce minunat buchet a ales îngerul acela de fată! În urma ei vine acum cu buchetul un flăcău voinic. Hm! Nu—mi place însă s—o văd mergînd şi totodată înfruptîndu—se din coşuleţul cu cireşe, pe care—l are în mînă. Cum se împacă fructele cu băsmăluţa fină de batist, care probabil se află şi ea acolo?

Vărul meu:— Pofta ei de fiinţă tînără nici nu se sinchiseşte. În clipa asta, de petele de cireşe pentru care, de altfel, avem sarea de măcriş şi alte mijloace casnice încercate. Asta e numai o dovadă a nepăsării cu adevărat copilăreşti care o face ca, îndată ce—a ieşit din îmbulzeala acestei pieţe infernale, să se bucure pe deplin de libertatea redobîndită... De o bucată de vreme însă, îmi atrage atenţia un bărbat care pentru mine e o enigmă. Chiar acuma s—a oprit lîngă cea de a doua cişmea, în dreptul unei căruţe, unde o ţărancă vinde magiun ieftin dintr—un butoi pîntecos. Înainte de toate, admiră, dragul meu, dibăcia cu care femeia aceea, cu un linguroi de lemn în mînă, satisface întîi cererile de magiun de un sfert de pfund[13], de o jumătate şi de un pfund întreg şi apoi împarte cu iuţeală fulgerătoare porţioare de trei groşi amatorilor lacomi care întind, spre bunătatea de marfă, cîte o bucată de hîrtie, ba unii chiar şi căciula din cap. Porţia aceasta, care într—o clipă e înghiţită cu cea mai mare plăcere, ţine locul unei îmbelşugate gustări de dimineaţă... Caviarul poporului ! Privind la această îndemînatică împărţire a magiunului cu ajutorul unei linguri de lemn, îmi vine în minte că am auzit odată, în copilăria mea, despre o nuntă ţărănească atît de bogată, că pînă şi delicata fiertură de orez, acoperită cu un strat gros de scorţişoară, zahăr şi cuişoare, a fost împărţită cu polonicul. Cinstiţilor oaspeţi nu le—a trebuit decît să caşte frumuşel gura pentru a primi porţia cuvenită, petrecîndu—se toate în acelaşi chip ca în ţara de basm unde curge lapte şi miere. Ei, ai găsit omul de care îţi spuneam?

Eu: — Desigur! De unde o fi răsărit o arătare ca asta? Înalt de cel puţin şase picioare[14], uscat ca un băţ şi, cu toată cocoaşa pe care o poartă în spate, ţeapăn ca o luminare. De sub pălărioara lui în trei colţuri se vede panglica ce—i leagă părul c—o fundă, alunecîndu—i apoi pe spate în toată lăţimea ei. Gherocul cenuşiu, de o croială de mult ieşită din modă, încheiat cu nasturi de sus pînă jos, parcă e lipit pe corp, fără să facă nici o cută şi abia acum cînd s—a apropiat de căruţă am putut observa că poartă pantaloni negri, ciorapi negri şi încălţări cu catarame uriaşe de cositor. Ce—o fi avînd oare în cutia aceea pătrată, care aduce cu o lădiţă a unui negustor ambulant şi pe care o ţine cu atîta grijă sub braţul stîng?

Vărul meu: — Fii atent: vei afla îndată!

Eu: — Iată, acuma saltă capacul cutiei... soarele pătrunde înăuntru..", o lucire puternică... lădiţa e căptuşită cu tablă. Omul îşi scoate pălăria din cap... face în faţa negustoresei de magiun o plecăciune aproape respectuoasă... Ce figură originală şi expresivă!... buze subţiri... nas de uliu... ochi mari si negri... sprîncene groase şi arcuite... frunte înaltă... păr negru, frizat cu un moţ în formă de inimioară şi cu nişte zulufi mititei ce cad ţepeni peste urechi... întinde către ţăranca din căruţă cutia; femeia o umple îndată cu magiun şi i—o înapoiază, dînd prietenos din cap... Omul nostru mai face o plecăciune şi se

---

[13] *Pfund,* măsură de greutate egală cu aprox. 0,5 kg.
[14] Un picior are aprox. 0,300 m.

îndepărtează... A ajuns lîngă un butoi cu heringi... trage un sertăraş al cutiei, pune acolo citi va peşti săraţi pe care i—a tîrguif, închide sertăraşul la loc... După cît văd mai are un al treilea sertăraş pentru pătrunjel şi alte rădăcini de zarzavat... Cu paşi mari şi tacticoşi străbate piaţa în toate direcţiile, pînă se opreşte în faţa unei tarabe pe care sînt expuse grămezi mari de păsări jumulite. Ca şi în celelalte părţi, înainte de a tîrgui face şi aici cîteva plecăciuni adînci... discută îndelung cu precupeaţa, care îl ascultă cu o mutră deosebit de prietenoasă; aşază jos, cu grijă, cutia şi ia de pe tarabă două rate pe care le vîră cu uşurinţă în buzunarul larg al hainei... Dumnezeule! iată că mai vîră şi o gîscă... Curcanului îi aruncă doar nişte priviri drăgăstoase... totuşi, piuă la urmă, nu se poate opri să nu—l mîngîie măcar cu două degete; ridică repede cutia, face in faţa femeii o plecăciune cît se poate de amabilă şi pleacă, smulgîndu—se cu greu de obiectul atît de ispititor al poftei sale... Apucă acuma drumul cel mai scurt spre măcelărie... Nu cumva omul nostru o fi un bucătar care are de pregătit un ospăţ?... Cumpără o pulpă de viţel, pe care o lasă de asemenea să alunece într—unui din buzunarele lui încăpătoare... în sfîrşit, şi—a terminat cumpărăturile; o ia în sus, pe Charlottenstrasse, păşind cu un aer atît de ciudat, încît ai zice că a picat din lună.

Vărul meu: — Mult mi—am mai frămîntat eu mintea cu această figură exotică... Ce zici, dragul meu, de următoarea ipoteză? Omul acesta ar putea să fie un profesor de desen, care şi—a petrecut viaţa predînd în şcoli de rang mijlociu, unde poate că predă şi acuma. Prin diferite combinaţii lucrative, a izbutit să siringă foarte mulţi bani; e zgîrcit, bănuitor, dezgustător de cinic, burlac... Se închină unui singur Dumnezeu: pîntecele... Nu are altă plăcere decît să mănince bine, singur in camera lui... Nu are nici un servitor, el duce toată gospodăria; în zilele de tîrg, după cum ai văzut, îşi cumpără cele trebuincioase pentru o jumătate de săptămînă şi, într—o bucătărioară care se află alături de cămăruţa lui sărăcăcioasă, găteşte mîncăruri pe care le înghite, apoi cu lăcomie, cu poftă animalică, deoarece în cazul acesta bucătarul îl mulţumeşte întotdeauna pe stăpîn. Cred că ai băgat de seamă cu cîtă dibăcie şi ingeniozitate a transformat o cutie veche de vopsele într—o coşniţă de piaţă.

Eu: — Să—l lăsăm în plata Domnului pe individul acesta respingător.

Vărul meu: — De ce respingător? Trebuie să se găsească pe lume şi astfel de originali, cum spunea un om cu multă experienţă de viaţă; şi avea dreptate, căci varietatea nu poate fi niciodată prea bogată. Dar dacă individul acesta îţi displace chiar atît de mult, aş putea, dragul meu, să—ţi construiesc o altă ipoteză în privinţa lui. Patru franţuji, toţi patru parizieni, şi anume: un profesor de limbi străine, un profesor de scrimă, un profesor de dans şi un cofetar au venit în tinereţea lor împreună la Berlin, unde au găsit ou uşurinţă prilejuri să—şi cîştige pîinea, aşa cum şi era de aşteptat pe acele vremuri (la sfîrşitul veacului trecut). Din clipa în care călătoria în diligentă i—a apropiat unii de alţii, s—a legat între ei o strînsă prietenie şi au rămas de atunci uniţi trup şi suflet. După ce—şi isprăveau munca, îşi petreceau serile în discuţii aprinse în jurul unei cine frugale, aşa cum le sade bine unor autentici franţuji. Cu vremea picioarele profesorului de dans au înţepenit, vîrsta a moleşit, braţul profesorului de scrimă, concurenţi care se lăudau cu noile expresii pariziene l—au lăsat în urmă pe profesor, iar rafinatele reţele ale cofetarului au fost întrecute de alţi elevi mai tineri ai celor mai subtili gastronomi din Paris.

În răstimpul acesta însă, fiecare membru al credinciosului cvartet pusese deoparte bănuţi albi pentru zile negre. S—au mutat toţi laolaltă într—o locuinţă spaţioasă şi confortabilă, deşi departe de centru şi părăsindu—şi ocupaţiile, duc împreună — în spiritul vechii tradiţii franceze — o viaţă veselă şi fără griji, ştiind să evite necazurile şi greutăţile vremurilor grele. Fiecare dintre ei are cîte o ocupaţie care aduce folos şi plăcere întregului grup. Maestrul de dans şi cel de scrimă îşi vizitează foştii elevi, astăzi ofiţeri superiori în retragere, şambelani, mareşali etc., căci au dat lecţii în lumea cea mai aleasă, şi acum culeg noutăţile zilei, care vor forma un nesecat subiect de conversaţie. Profesorul scotoceşte prin prăvăliile anticarilor, căutînd mereu tot alte lucrări literare franţuzeşti a căror limbă a fost aprobată de Academie. Cofetarul are în grija lui bucătăria. Face el însuşi cumpărăturile şi tot el pregăteşte bucatele, ajutat doar de un bătrîn slujitor franţuz. în momentul de faţă mai ajută în gospodărie un băieţandru cu obrajii rotofei, pe care cei patru l—au luat de la *Orphelins françois*[15], după moartea unei franţuzoaice bătrîne şi fără dinţi care de la rangul de guvernantă coborîse treptele ierarhice pînă ce—a ajuns să spele vasele... Uite—l colo pe flăcăiandrul nostru, îmbrăcat în albastru, cu un coş de chifle într—o mînă şi în cealaltă cu alt coş plin vîrf cu salată... Iată cum, cît ai bate din palme, am transformat pe repingătorul şi

[15] orfelinatul francez (franc).

cinicul profesor de desen neamţ într—un blajin bucătar franţuz şi cred că se potriveşte de minune cu înfăţişarea şi întreaga lui fiinţă.

Eu: — Născocirea asta face cinste talentului tău de scriitor, dragul meu. Dar de cîteva minute privirea mie atrasă de cele două pene mari, albe, care se înalţă colo, în îmbulzeala cea mai mare. în sfîrşit, a apărut şi întreaga siluetă lîngă cişmea — o femeie înaltă şi zveltă care nu arată de loc rău: mantila de mătase grea, trandafirie e nouă—nouţă... pălăria după ultima modă... voal de dantelă fină... mănuşi albe *glacé*... Ce a îndemnat—o pe această doamnă, invitată probabil la vreun dejun, să se înghesuie prin mulţimea din piaţă?... Cum aşa? Este şi ea din tagma cumpărătoarelor? Se opreşte şi face semn unei femei bătrîne, murdare şi zdrenţăroase, o întruchipare vie a mizeriei din drojdia poporului şi care abia o urmează şchiopătînd şi ţinînd sub braţ o coşniţă de piaţă ruptă. Eleganta doamnă se opreşte pentru a da de pomană invalidului orb, rezemat de zid, la colţul teatrului. îşi scoate cu greutate mănuşa de pe mîna dreaptă — o, Doamne! iese la iveală un pumn roşu şi, mai ales, foarte masculin. Fără să caute ori să aleagă prea mult, îi vîră repede orbului în mînă o monedă, apoi aleargă grăbită pînă în mijlocul lui Charlottenstrasse şi de acolo porneşte într—un pas maiestuos de promenadă în susul străzii, pînă în Linden, fără să se mai sinchisească de zdrenţăroasa ei însoţitoare.

Vărul meu:— Ga să mai răsufle puţin, femeia a pus coşul jos şi acum poţi trece în revistă dintr—o singură privire toate cumpărăturile acelei doamne elegante.

Eu: — E într—adevăr destul de ciudat. O căpăţînă de varză... mulţi cartofi... cîteva mere... o pîinişoară... nişte scrumbii învelite în hîrtie... o bucată de brînză de o culoare cam suspectă... un ficat de berbec... o răsură... o pereche de papuci... o descălţătoare de cizme... Ce dracu...

Vărul meu: — Linişteşte—te, dragă vere, destul cu doamna în roz! Uită—te eu luare—aminte la orbul acela căruia fluşturatica fiică a desfrîului i—a dat de pomană. Există oare un tablou mai mişcător al suferinţei omeneşti nemeritate şi al resemnării celei mai smerite în faţa lui Dumnezeu şi a destinului? Cu spatele rezemat de zidul teatrului, cu palmele—i uscate şi bătătorite sprijinite într—un toiag pe care l—a împins puţin înaintea lui, pentru ca trecătorii neatenţi să nu—l calce pe picioare, cu faţa de o paloare cadaverică ridicată în sus şi cu capela de ostaş din *Landwehr*[16] îndesată pe ochi, stă nemişcat, mereu în acelaşi loc, de dimineaţă pînă la spartul tîrgului.

Eu: — Cerşeşte, deşi ostaşii rămaşi orbi sînt foarte bine îngrijiţi.

Vărul meu: — Te—nşeli amarnic, dragă vere. Bietul om face pe argatul pentru o precupeaţă de zarzavat din cea mai de jos treaptă a acestei tagme, căci precupeţele mai răsărite îşi aduc marfa cu căruţa. Orbul acesta vine aici în fiecare dimineaţă, cărînd în spinare, ca un adevărat animal de povară, coşuri atît de pline de zarzavat, încît sub greutatea lor se încovoaie spre pămînt şi înaintează cu mult chin, sprijinindu—se în toiag. Precupeaţa în slujba căreia se află, sau care îl foloseşte, poate, numai pentru căratul zarzavatului în piaţă, deşi e o femeie înaltă şi zdravănă, abia dacă—şi dă osteneala să—l apuce de braţ cînd vede că puterile îl părăsesc de tot, ajutîndu—l în acest fel să ajungă la destinaţie, adică la locul unde stă acum. Aici ia coşurile din spinarea orbului şi le cară singură de partea cealaltă a străzii, iar pe el îl lasă să aştepte şi nu—şi mai aduce aminte de dînsul pînă în clipa cînd se închide tîrgul şi—i încarcă din nou în spinare coşurile goale sau pe jumătate goale.

Eu: — E ciudat cum, chiar cînd ochii nu sînt închişi sau cînd nu există alt semn vizibil care să trădeze lipsa vederii, această infirmitate se observă îndată, după capul ridicat — poziţie atît de caracteristică orbilor; parcă ar fi o permanentă străduinţă a infirmului să vadă ceva în bezna care—l înconjoară.

Vărul meu: — Pentru mine nu există privelişte care să mă mişte mai mult decît a orbului cu fruntea înălţată pentru a zări ceva în depărtare. Amurgurile trandafirii ale vieţii s—au stins pentru bietul om, în schimb ochiul său lăuntric năzuieşte să vadă veşnica lumină care—i luceşte de pe alt tărîm, plină de mîngîiere, speranţă şi fericire... Dar devin prea serios... În fiecare zi de tîrg, ostaşul orb mă face să adun o adevărată comoară de observaţii. îţi dai seama, dragul meu, cît de viu se manifestă filantropia berlinezilor faţă de acest sărman! Adesea trec pe lîngă el şiruri întregi de oameni şi nici unul dintre ei nu uită să—l miluiască. Dar tot interesul este să remarci în ce fel i se face pomana. Priveşte o clipă şi spune—mi ce vezi.

Eu: — Iată, tocmai se apropie trei, patru... cinci slujnice voinice şi înalte; coşurile lor încărcate peste măsură, probabil cu mărfuri ce cîntăresc greu, aproape că le taie braţele vînjoase şi învineţite; au toate

---

[16] Armată de rezervă, alcătuită din contingente mai vechi.

motivele să se grăbească spre a scăpa de poverile lor şi totuşi fiecare se opreşte o clipă, vîră mîna în coşniţă şi—i pune repede orbului în palmă o monedă, fără măcar să—l privească. în bugetul zilnic al tîrguielilor această cheltuială este socotită obligatorie şi inevitabilă. Asta—i bine. Iată că se apropie o doamnă a cărei îmbrăcăminte şi, de altfel, întreaga înfăţişare vădesc bunăstare; se opreşte în faţa invalidului, scoate o punguliţă, caută şi caută, dar nici o monedă nu—i pare destul de mică pentru milostenia pe care şi—a propus s—o îndeplinească; cheamă bucătăreasa, dar din întîmplare şi aceasta a rămas fără mărunţiş; trebuie să se ducă să schimbe la precupeţele de zarzavat... În sfîrşit, s—au găsit cei trei groşi care urmează să fie dăruiţii îi loveşte uşor pe orb peste mină, ca să—i atragă luarea—aminte că va primi ceva... el întinde palma... doamna filantroapă îi apasă moneda în palmă şi—i închide pumnul ca nu cumva să se piardă darul mărinimos... De ce oare mam'zela aceea frumuşică se tot învîrte, apropiindu—se din ce în ce mai mult de orb? Aha, în fugă, i—a vîrît orbului în mînă o monedă, în aşa fel că nimeni n—a văzut—o, afară doar de mine care o ţin în focarul binoclului meu. Poţi să fii sigur că nu era o monedă de trei groşi... Bărbatul impunător şi obez, în haină cafenie, care se apropie atît de tacticos, trebuie să fie un burghez foarte înstărit. Şi el se opreşte în faţa orbului şi începe o lungă conversaţie cu acesta, stînd în drumul trecătorilor şi împiedicîndu—i să—i facă orbului pomană; în sfîrşit scoate din buzunar o pungă mare, verde, îi desface baierele cu oarecare trudă şi scotoceşte în ea cu un fel de furie, încît mi se pare că se aude pînă aici clinchetul banilor... *Parturiunt montes!*[17] ...Totuşi, aş vrea să cred că într—adevăr mişcat de spectacolul suferinţei, nobilul filantrop s—a învrednicit să se despartă de un bănuţ mai mărişor. Una peste alta, socot că în zilele de tîrg orbul adună o sumă frumuşică şi mă mir numai că primeşte tot ce i se dă, fără cel mai mic semn de recunoştinţă; am impresia că observ doar o uşoară mişcare a buzelor, care arată că rosteşte ceva, ce ar putea să fie o mulţumire — dar şi această mişcare nu o zăresc decît din cînd în cînd.

Vărul meu: — Ai în faţă expresia desăvîrşită a resemnării totale: ce înseamnă pentru orb banii? Singur nu—i poate folosi. Abia cînd ajung în mîna altcuiva, în care e obligat să se încreadă pe de—a—ntregul, abia atunci el îşi capătă valoarea. S—ar putea să mă înşel, dar am impresia că femeia pentru care orbul cară coşurile cu zarzavat e o zgripţuroaică şi—l chinuie fără milă; pe deasupra, cred că îi înhaţă toţi banii. De fiecare dată cînd aduce înapoi coşurile, îl ceartă; îl ceartă mai mult sau mai puţin aprig, după cum a avut o vînzare mai proastă sau mai bună. însăşi faţa lui lividă, trupul lui numai piele şi os, precum şi îmbrăcămintea aceea zdrenţuită te fac să presupui că e într—o stare foarte nenorocită şi ar fi de datoria unui om de bine să cerceteze mai îndeaproape relaţiile dintre ei.

Eu: — Rotindu—mi privirea asupra întregii pieţe, observ că acele căruţe cu făină — vezi, colo? — peste care sînt întinse prelate ca nişte corturi, oferă o privelişte pitorească, pentru că sînt un fel de punct de sprijin în jurul căruia masa pestriţă se împarte în pîlcuri—pîlcuri.

Vărul meu: — Cunosc ceva care contrastează cu căruţele albe, înconjurate de argaţii de la moară, prăfuiţi de făină, şi de slujnicele cu obrajii rumeni, fiecare o adevărată *bella molinara.* Îmi pare rău că tocmai azi lipseşte familia de cărbunari care, de obicei, îşi expune marfa chiar aici peste drum, lîngă teatru, în faţa ferestrei mele; mi se pare că s—a mutat în celălalt capăt al pieţei. Această familie se compune dintr—un bărbat voinic şi înalt, cu faţa expresivă şi cu trăsături energice, cu mişcări iuţi, aproape violente, într—un cuvînt chipul clasic al cărbunarului din romane. Mărturisesc că dacă l—aş întîlni în pădure, singur, aş simţi un fior de teamă şi în clipa aceea sentimentele lui amicale ar fi pentru mine lucrul cel mai plăcut de pe lume. în contrast izbitor cu acest bărbat se arată al doilea membru al familiei — un flăcău înalt cel mult de o şchioapă, cu trupul strîmb şi, luat în totul, cît se poate de caraghios. Ştii doar, dragă vere, că există oameni cu înfăţişări dintre cele mai ciudate; despre unii ai zice, la prima vedere, că sînt cocoşaţi dar, cercetîndu—i mai de aproape, vezi că e cu neputinţă să spui unde anume se află cocoaşa.

Eu: — Asta îmi aminteşte exclamaţia copilărească a unui militar plin de duh care, datorită slujbei lui, avea de—a face cu asemenea bizarerii ale naturii şi pentru care caracterul inexplicabil al unei construcţii ciudate era prilej de a se minuna. „O cocoaşă, zicea el, văd că băiatul acesta are o cocoaşă, dar numai dracu ştie unde o ţine!"

Vărul meu: — Natura îşi propusese să clădească un uriaş în locul micului cărbunar, după cum arată mîinile şi picioarele lui zdravene — aş zice cele mai grozave pe care le—am văzut în viaţa mea. Acest

---

[17] Se încordează munţii! (lat.). Din Horaţiu, *Arta poetică,* v. 139.

omuleţ, îmbrăcat într—o măntăluţă cu guler larg şi cu o căciulă caraghioasă pe cap, nu are astîmpăr nici o clipă; e cînd ici, cînd colo sare şi se învîrte cu o mobilitate chiar neplăcută, străduindu—se din răsputeri să facă pe amabilul, pe seducătorul, pe *primo amoroso*[18] al pieţei. Nu lasă să treacă nici o femeie — afară doar dacă—i o doamnă din înalta societate — fără ca să nu se ţină după ea cu un pas mărunţel şi să—i debiteze, cu poze, gesturi şi strîmbături inimitabile, fel de fel de dulcegării, în gustul cărbunarilor, de bună seamă. Gîteodată merge cu galanteria pînă acolo, că tot vorbind, îşi petrece uşurel braţul peste şoldul fetei şi, cu căciula în mînă, îi face complimente sau îi oferă serviciile lui cavalereşti. Şi, închipuie—ţi, fetele nu numai că îl rabdă, dar îi şi zîmbesc prietenos şi pare că primesc cu plăcere galanteriile acestei stîrpituri. Desigur că piticul e înzestrat din fire cu mult haz şi cu un talent remarcabil pentru comunicări. E măscăriciul întregii regiuni; fără el nu se—ntîmplă nici un botez, nici o nuntă, nici o petrecere cu dans la cîrciuma din sat, nici un ospăţ; toţi se distrează şi rîd apoi de glumele lui un an întreg.

Restul familiei — nepunînd la socoteală copiii şi slujnicele care au rămas acasă — îl alcătuiesc două femei voinice cu înfăţişare întunecată şi posacă, datorită fireşte şi prafului de cărbune care le—a pătruns adînc în zbîrciturile feţei. Devotamentul duios al unui şpiţ mare, cu care familia împarte fiecare îmbucătură a prînzului luat în piaţă, mi—a arătat, de altfel, că viaţa în coliba cărbunarilor se scurge foarte aşezat şi patriarhal. Piticul e înzestrat cu o putere de uriaş, de aceea familia îl foloseşte pentru transportarea sacilor de cărbuni acasă la cumpărători. Am văzut deseori cum femeile îi încărcau în spinare cîte zece coşuri, unul peste altul, iar el le ducea de parcă n—ar fi simţit nici o povară. Din spate era priveliştea cea mai caraghioasă şi mai bizară cu putinţă. Bineînţeles că nu se mai vedea nimic din micul cărbunar: parcă ar fi fost un sac imens de cărbuni căruia i—ar fi crescut o pereche de picioruşe. Arăta ca un fel de animal fantastic, un fel de cangur fabulos care străbate piaţa cu pas săltăreţ.

Eu: — Priveşte, priveşte, dragul meu! Colo, lîngă biserică, s—a iscat larmă. Două zarzavagioaice au intrat pesemne în conflict violent cu privire la blestematul *meum* şi *tuum*[19] şi, cu mîinile înfipte în şolduri, se tratează cu expresiile cele mai alese. Lumea aleargă, face cerc strîns în jur; iar glasurile lor se ridică tot mai tari şi mai stridente... braţele li se zbat cu violenţă în aer... femeile se apropie tot mai mult una de alta... sînt gata să se bată cu pumnii. Poliţia îşi croieşte drum prin grămada de oameni... Dar, ce se întîmplă? Văd deodată o mulţime de pălării lucioase între cele două precupeţe furioase; în cîteva clipe spiritele înfierbîntate ale cumetrelor s—au potolit: cearta s—a sfîrşit fără intervenţia poliţiei... femeile se întorc liniştite la coşurile lor de zarzavat... mulţimea care, din cînd în cînd, în momentele cele mai aprige ale certei, şi—a manifestat aprobarea strigînd zgomotos, acum se împrăştie.

Vărul meu: — Vere dragă, ai băgat de seamă că de cînd tot stăm noi la fereastra asta numai o singură dată s—a iscat o ceartă în piaţă şi, de altfel, a şi fost potolită repede, datorită amestecului mulţimii? De obicei, chiar şi o sfadă mai serioasă şi mai gravă o potoleşte tot în acelaşi fel lumea, intervenind între cei care se ceartă şi despărţindu—i cît mai repede. Nu demult, pe locul dintre prăvăliile măcelarilor şi tarabele zarzavagiilor, se proţăpise un vlăjgan cu înfăţişare sălbatică, îmbrăcat în zdrenţe, şi care, fără veste, s—a luat la ceartă cu un măcelar ce trecea pe lîngă el. Nici una, nici două, vlăjganul a dat să—l lovească pe măcelar cu cogeamite ciomag, pe care—l purta pe umăr ca pe o puşcă. Lovitura l—ar fi doborît la pămînt pe măcelar, dacă acesta nu s—ar fi ferit la vreme cu o mişcare sprintenă şi dacă n—ar li fugit în prăvălia lui, de unde a ieşit la iuţeală gata să sară asupra duşmanului, înarmat fiind cu un satir greu de măcelărie. Era limpede că o asemenea întîmplare se va încheia cu un omor şi cu intrarea justiţiei în acţiune. Dar *zarzavagioaicele* — toate femei trupeşe şi vînjoase — s—au simţit datoare să—l îmbrăţişeze atît de strîns şi cu atîta dragoste pe măcelar, încît acesta n—a mai putut să facă nici o mişcare; stătea ţintuit locului, cu arma lui ridicată deasupra capului, precum se spune în pasajul acela patetic despre cruntul Pyrrhus[20]:

„Întruchiparea unui tiran, nehotărît
Între putere şi voinţă".

În vremea asta, alte femei şi fel de fel de vînzători, împresurîndu—l pe vlăjganul bătăios, care cred că

---

[18] Primul amorez (ital.)
[19] Al meu... al tău (ital.)
[20] Personaj mitologic, fiul lui Ahile.

era un fost criminal, au dat răgaz poliţiei să vină la faţa locului şi să pună mîna pe el.

Eu: — Aşadar, există în popor un simţ pentru ordinea ce trebuie păstrată, simţ care nu poate avea decît efectele cele mai folositoare pentru toţi.

Vărul meu:— În orice caz, observînd piaţa, mi—am întărit părerea că după perioada aceea nefericită, cînd un duşman trufaş şi semeţ a cotropit ţara şi s—a străduit zadarnic să înăbuşe *spiritul* care s—a înălţat curînd cu puteri înnoite, asemenea unui arc de oţel comprimat cu forţa, după perioada aceea nenorocită, în poporul berlinez s—a petrecut o transformare minunată. *Într—un* cuvînt, poporul a progresat în ce priveşte moravurile exterioare şi, dacă te osteneşti să te duci într—o zi frumoasă de vară, îndată după—amiază, la corturi şi să observi pilcurile ce se îmbarcă pentru Moabit[21], vei vedea pînă şi printre slujnicele şi salahorii de rînd o năzuinţă spre o anumită *„courtoisie"*, care îţi face mare plăcere. Cu masele s—a petrecut acelaşi lucru ca şi cu fiecare individ care a văzut multe lucruri noi, multe lucruri neobişnuite şi o dată cu *nil admirări* a dobîndit şi o mlădiere *a* comportării. Odinioară poporul berlinez era grosolan şi brutal; un străin, de pildă, nu putea întreba de o stradă, de o casă, sau despre orice alt lucru, decît riscînd să primească un răspuns mojic sau batjocoritor, ba chiar să fie păcălit cu îndrumări false. Ştrengarul de pe străzile Berlinului, care folosea orice prilej — o haină mai bătătoare la ochi, un mic accident comic ce se putea întîmpla oricui — pentru a—şi rîde în chip dezgustător de trecători, ştrengarul acela nu mai există. Căci băieţii care vînd acum în faţa porţilor „ţigări de Hamburg *avec du feu*"[22], acei bezmetici care sfîrşesc la Spandau[23] ori la Straussberg[24] sau, aşa cum s—a întîmplat de curînd cu unul din tagma lor, pe eşafod, n—au nimic comun cu ceea ce era adevăratul ştrengar de pe străzile Berlinului; acela nu era un vagabond ci de obicei, ucenicia vreun meşter şi — poate ai să rîzi — cu toate că era un stricat şi n—avea nici un dumnezeu avea totuşi un *point d'honneur*[25] al lui şi nu era de loc lipsit de haz.

Eu: — O, dragă vere, dă—mi voie să te întrerup o clipă ca să—ţi spun ce am păţit zilele acestea din pricina afurisitului haz popular. Treceam prin dreptul lui Branderburger Tor, urmat de nişte birjari din Charlottenburg care mă tot pofteau să mă urc în birjă. Unul dintre ei, un flăcău de vreo şaisprezece—şaptesprezece ani, a mers cu neobrăzarea pînă acolo încît m—a apucat de braţ cu mîna lui murdară. „Să nu pui mîna pe mine!" l—am repezit eu furios. „Păi de ce, dom'le, mi—a răspuns vlăjganul holbîndu—se la mine fără pic de ruşine, de ce să nu pun mîna pe 'mneata? Nu—ţi face cinste?"

Vărul meu: — Într—adevăr, e o vorbă de duh, dar duhneşte din ea cea mai adîncă depravare... Vorbele de duh ale precupeţelor berlineze erau celebre în lumea întreagă; li s—a făcut chiar cinstea de a fi numite shakespeareene, cu toate că, cercetate mai de aproape, puteai vedea că vigoarea şi originalitatea lor se întemeia mai ales pe neobrăzarea sfruntată cu care acele mîrşăvii erau servite... Odinioară piaţa era arena certurilor, bătăilor, înşelăciunii şi hoţiei şi nici o femeie cumsecade nu se încumeta să—şi facă singură tîrguielile, decît cu riscul de a se expune la cele mai mari jigniri. Căci, pe lîngă micii negustori puşi pe război cu ei înşişi şi cu lumea întreagă, mai erau şi oamenii care anume provocau dezordine, ca să poată pescui în apă tulbure, bunăoară adunătura recrutată din toate colţurile lumii şi care făcea pe atunci parte din efectivul regimentelor. Acum însă, priveşte, dragul meu, îmbucurătorul tablou al bunăstării şi al moravurilor paşnice pe care—l oferă piaţa. Ştiu că rigorişti entuziaşti, asceţi hiperpatrioţi[26] se înverşunează împotriva îmbunătăţirii mereu crescînde a felului de comportare a poporului, socotind că o dată cu şlefuirea moravurilor se şterge şi dispare caracterul specific popular. Dar eu sînt convins că este cu neputinţă ca un popor care nu se poartă grosolan sau dispreţuitor cu ai lui ori cu străinii, ci dă dovadă de bunăcuviinţă, să—şi ştirbească prin aceasta ceva din caracterul său. însă oricît ar fi de grăitoare exemplele pe care le—aş putea cita pentru întărirea spuselor mele, ele ar fi foarte prost privite de acei rigorişti.

În vremea asta mulţimea se rărise; piaţa devenea din ce în ce mai goală. Zarzavagioaicele îşi încărcau coşurile ori în căruţe, ori de—a dreptul pe umeri; plecau şi carele cu făină. Florăresele îşi duceau acasă marfa nevîndută, în nişte roabe mari; cel mai mult zel îl desfăşura poliţia, pentru a menţine ordinea pretutindeni şi mai ales printre şirurile de căruţe. De altfel, această ordine nici n—ar fi fost tulburată dacă

---

[21] Pe atunci suburbie a Berlinului, astăzi cartier din oraş.
[22] Cu loc (franc).
[23] Închisoare din Berlin.
[24] închisoare din apropierea Berlinului.
[25] Punct de onoare (franc).
[26] Se referă la *Fr. S. Jahn* (1778—1852), „părintele gimnasticii"' şi la adepţii săi.

nu s—ar fi găsit cîte un flăcău de la ţară, pornit cu tot dinadinsul să—şi descopere propria lui strîmtoare Behring de—a curmezişul pieţei, urmînd apoi vajnic cursul de—a dreptul printre tarabele de fructe spre poarta bisericii nemţeşti. Faptul stîrnea multă larmă şi pricinuia mult necaz genialului căruţaş.

—Piaţa aceasta, continuă vărul meu, este şi acum o imagine fidelă a vieţii veşnic schimbătoare. O activitate înfrigurată, nevoia clipei au adunat la un loc această mulţime de oameni; numai în cîteva momente piaţa se preface într—un pustiu, glasurile care se amestecau într—o larmă haotică amuţesc şi locul, părăsit acum, rosteşte limpede sinistrele cuvinte: „A fost!"

Ceasul bătu ora unu; invalidul cel morocănos intră în cameră şi rosti cu o mutră acră:

—Domnul ar trebui să lase o dată fereastra în pace şi să mănînce, altfel bucatele servite au să se răcească iară.

—Vasăzică tot ai poftă de mîncare, dragă vere? l—am întrebat eu.

—O, da, îmi răspunse el cu un zîmbet dureros, vei vedea îndată.

Invalidul îi împinse jilţul cu rotile pînă în sufragerie. Iată care erau bucatele servite: o farfurie nu prea mare, plină cu bulion de carne, un ou fiert şi o jumătate de chiflă.

—O singură îmbucătură mai mult, îmi spuse vărul meu în şoaptă, strîngîndu—mi îndurerat mîna, o fărîmă din carnea cea mai uşoară îmi pricinuiesc dureri îngrozitoare, răpindu—mi orice curaj de a trăi şi cea din urmă scînteie de bună dispoziţie care mai încercă să lucească din cînd în cînd.

Am arătat spre foaia de hîrtie prinsă de paravan şi m—am aruncat la pieptul lui, îmbrăţişîndu—l cu putere.

—Da, dragul meu, exclamă el cu o voce care m—a înfiorat de durere pînă în adîncul sufletului, da, dragul meu: *Et si mole nune, non olim sic erit!*

Bietul meu văr!